

**UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA TEXNOLOGIYA FANINI O'QITISH
METODIKASI****Ibodov Alohidin Anvar o'g'li**

Buxoro viloyati Gijduvon tumani 7-maktab texnologiya o'qtuvchisi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17122868>

Annotatsiya. Ushbu maqolada umumta'lim maktablarida texnologiya fanini o'qitishning nazariy va amaliy asoslari, ta'lim jarayonida qo'llaniladigan metodik yondashuvlar hamda innovatsion pedagogik texnologiyalar yoritiladi. Texnologiya fanining o'quvchilarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi o'rni, mehnat ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati tahlil qilingan. Shuningdek, xorijiy mamlakatlarda texnologiya fanini o'qitish tajribasi o'rganilib, ularning ijobiy jihatlarini O'zbekiston ta'lim tizimida qo'llash bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan. Maqola ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan muhim bo'lib, ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: Texnologiya fani, metodika, pedagogik yondashuv, ta'lim sifati, innovatsion metodlar, amaliy mashg'ulotlar, loyiha asosida ta'lim, STEAM, kasbiy kompetensiya, umumta'lim maktablari.

Kirish: XXI asrda ta'lim sohasida yuz berayotgan o'zgarishlar har bir fanning o'qitilish metodikasini qayta ko'rib chiqishni, uni zamon talablari darajasiga moslashtirishni taqozo etmoqda. Shu nuqtai nazardan, umumta'lim maktablarida o'qitiladigan texnologiya fani alohida e'tiborga loyiqdir. Chunki texnologiya fani nafaqat o'quvchilarda nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham shakllantirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda mamlakatimizda ta'lim tizimini isloh qilish jarayoni jadallik bilan olib borilmoqda. Davlatimiz rahbarining qaror va farmonlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish, o'quv dasturlarini takomillashtirish, maktablarda fanlarni o'qitish samaradorligini oshirish masalalariga alohida urg'u berilmoqda. Texnologiya fanining ham o'quv jarayonidagi o'rni yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda.

Texnologiya fani o'quvchilarda mehnat madaniyatini, kasbiy ko'nikmalarni, ijodiy yondashuvni shakllantiradi. Ayniqsa, bugungi kunda yoshlarning bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatbardosh kadr bo'lib yetishishida ushbu fan muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki texnologiya darslari orqali o'quvchilar oddiy buyum yasashdan tortib, zamonaviy ishlab chiqarish jarayonlariga oid tushunchalarni ham egallaydilar.

Maktab ta'limida texnologiya fanini samarali tashkil etish uchun avvalo uning metodikasini chuqur o'rganish zarur. Metodika – bu dars jarayonida qo'llaniladigan vositalar, usullar va yo'llar majmui bo'lib, o'qituvchi faoliyatining asosiy poydevorini tashkil etadi. Agar metodika ilmiy asoslangan bo'lsa, o'quvchilarning bilim sifati va qiziqishi ham yuqori bo'ladi.

Shuningdek, texnologiya fanini o'qitishda innovatsion yondashuvlar alohida ahamiyatga ega. Bugungi kunda interfaol metodlar, loyiha asosida o'qitish, STEAM yondashuvi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali darslarni qiziqarli va samarali tashkil etish mumkin. Bu jarayonda o'quvchilar nafaqat tayyor bilimlarni egallaydilar, balki mustaqil izlanishga, ijodkorlikka va muammoli vaziyatlarni hal qilishga o'rganadilar.

Kirish qismida yana bir muhim masalani qayd etish joiz: texnologiya fanini o'qitishda o'qituvchining shaxsiy roli. Chunki bu fan faqat nazariy bilim emas, balki amaliy ko'nikmalarni ham talab qiladi. O'qituvchi o'z tajribasi, kasbiy mahorati, darsni tashkil etish uslubi bilan o'quvchilarni qiziqtirishi, ularni faol o'quv jarayoniga jalb qilishi lozim.

Shu sababli, mazkur maqolada umumta'lim maktablarida texnologiya fanini o'qitish metodikasining nazariy va amaliy jihatlari, innovatsion texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari, xorijiy tajriba va istiqboldagi yo'nalishlar keng yoritiladi. Tadqiqot natijalari esa nafaqat o'qituvchilar, balki metodistlar, ta'lim siyosatini ishlab chiquvchilar uchun ham foydali bo'lishi mumkin.

Asosiy qism: Umumta'lim maktablarida texnologiya fanini o'qitish metodikasining nazariy asoslari. Texnologiya fanini o'qitish metodikasi pedagogika fanining tarkibiy qismi sifatida shakllangan bo'lib, u o'quv jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarda mehnat ko'nikmalarini shakllantirish va kasbiy yo'nalishga tayyorlash vazifalarini bajaradi.

Metodikaning nazariy asoslari, avvalo, didaktika qoidalariga asoslanadi. Didaktik tamoyillar – ta'limning ilmiyligi, tizimliliigi, izchilligi, ko'rgazmaliligi va amaliyot bilan bog'liqligi texnologiya fanini o'qitishda ham asosiy o'rin tutadi.

Texnologiya fanida o'quvchilarga faqat nazariy bilim berish emas, balki ularni amaliy faoliyatga tayyorlash ham muhim. Shu bois metodika o'quvchilarni ishlab chiqarish jarayonlariga yaqinlashtirishi, ularning texnik tafakkurini rivojlantirishi lozim. Bu jarayonda mehnat vositalari bilan ishlash, chizmalarni o'qish, loyihalash kabi mashg'ulotlar asosiy o'rin tutadi.

Metodik yondashuvda o'quvchilarning yosh xususiyatlari ham hisobga olinishi kerak.

Boshlang'ich sinflarda texnologiya darslari oddiy buyumlar yasash, materiallarni tanish orqali amalga oshirilsa, yuqori sinflarda ishlab chiqarish asoslari, kasblar haqida kengroq ma'lumotlar beriladi. Shu bois, o'qituvchi metodikani tanlashda o'quvchilar yoshini, qiziqishini va tayyorgarlik darajasini inobatga olishi shart.

Bundan tashqari, texnologiya fanini o'qitishda tarbiyaviy vazifa ham katta ahamiyatga ega.

O'quvchilar dars davomida mehnat madaniyatini, intizomni, xavfsizlik qoidalariga rioya qilishni, jamoada ishlashni o'rganadilar. Demak, metodika nafaqat bilim berish, balki o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirishga ham xizmat qiladi.

Texnologiya fanini o'qitishda innovatsion pedagogik texnologiyalar. Bugungi kunda ta'lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish talab etilmoqda. Chunki zamonaviy o'quvchilarni faqatgina an'anaviy uslublar bilan qiziqtirish mushkul. Texnologiya fanini o'qitishda interfaol metodlar, loyiha asosida ta'lim, muammoli ta'lim, STEAM yondashuvi keng qo'llanilmoqda.

Interfaol metodlar – “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Baliq skeleti” kabi usullar o'quvchilarning dars jarayonida faol ishtirok etishini ta'minlaydi. Bu usullar o'quvchilarni erkin fikrlashga, o'z g'oyalarini ifodalashga undaydi.

Loyiha asosida ta'lim texnologiya fanida juda samarali. Masalan, o'quvchilar biror buyumni loyihalashtirish, uni tayyorlash jarayonida mustaqil izlanadilar, hisob-kitob qiladilar, material tanlaydilar. Bu jarayon ularni mas'uliyat, ijodkorlik va tashabbuskorlikni rivojlantiradi.

Muammoli ta'limda o'quvchilarga tayyor bilim emas, balki muammo beriladi. Ular muammoni hal qilish jarayonida izlanadilar, tajriba o'tkazadilar, ilmiy xulosalar chiqaradilar. Bu esa ularning texnik tafakkurini rivojlantiradi.

STEAM yondashuvi – (Science, Technology, Engineering, Art, Math) texnologiya fanini boshqa fanlar bilan integratsiya qilishni nazarda tutadi. Masalan, matematika darsida o'rganilgan o'lchash va hisoblash usullari texnologiya fanida qo'llaniladi. Bu integratsiya bilimlarni mustahkamlash, o'quvchilarni kompleks yondashuvga o'rgatadi.

Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham muhim.

O'qituvchi darsda multimedia taqdimotlari, 3D modellar, onlayn ta'lim platformalaridan foydalansa, o'quvchilarning qiziqishi va bilim olish samaradorligi yanada oshadi.

Amaliy mashg'ulotlarni tashkil etishning metodik xususiyatlari. Texnologiya fanida amaliy mashg'ulotlar alohida o'rin tutadi. Chunki o'quvchilar nazariy bilimni amaliyot orqali mustahkamlashlari zarur. Amaliy mashg'ulotlarni samarali tashkil etish uchun quyidagi metodik jihatlariga e'tibor qaratish lozim:

1. **Darsni rejalashtirish.** O'qituvchi har bir amaliy mashg'ulot uchun aniq maqsad qo'yishi, zarur vositalarni tayyorlashi, xavfsizlik qoidalarini eslatishi kerak.

2. **Bosqichma-bosqichlik.** Amaliy ishlar o'quvchilarning yosh va bilim darajasiga mos holda oddiydan murakkabga qarab tashkil etilishi kerak.

3. **O'quvchilarni mustaqil ishlashga o'rgatish.** O'qituvchi faqat ko'rsatma beradi, nazorat qiladi, ammo asosiy faoliyatni o'quvchilarning o'zi bajaradi.

4. **Xavfsizlik qoidalari.** Amaliy mashg'ulotlarda o'quvchilar texnika xavfsizligi qoidalariga rioya qilishlari shart. O'qituvchi esa doimiy nazoratni ta'minlashi lozim.

5. **Natijalarni baholash.** Har bir amaliy mashg'ulot oxirida o'qituvchi o'quvchilarning ishini tahlil qiladi, xatolarini ko'rsatadi, to'g'ri ishlash usullarini o'rgatadi.

Masalan, yog'ochdan buyum yasash mashg'ulotida o'quvchilar dastlab materialni tanlaydi, chizmani o'qiydi, so'ng buyumni yasashga kirishadi. Jarayon yakunida esa mahsulot baholanadi.

Bu jarayon o'quvchilarni nafaqat texnik, balki estetik jihatdan ham rivojlantiradi.

Xorijiy tajriba va O'zbekiston ta'lim tizimida istiqbollar. Xorijiy mamlakatlarda texnologiya fanini o'qitish bo'yicha katta tajriba to'plangan. Masalan, Yaponiya, Germaniya, Janubiy Koreya maktablarida texnologiya darslari ishlab chiqarish jarayonlari bilan bevosita bog'langan. O'quvchilar dars davomida zamonaviy asbob-uskunalar bilan ishlashni o'rganadilar.

AQShda texnologiya fanini STEAM konsepsiyasi asosida o'qitish keng qo'llaniladi. Har bir loyiha fanlararo integratsiya asosida tashkil etiladi. Bu yondashuv yoshlarning texnik tafakkurini, ijodiy qobiliyatini va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'zbekistonda ham so'nggi yillarda texnologiya fanini rivojlantirish bo'yicha qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Maktablarda zamonaviy laboratoriyalar tashkil etilmoqda, darsliklar yangilanmoqda, o'qituvchilar malakasini oshirish ishlari olib borilmoqda.

Kelajakda texnologiya fanini yanada rivojlantirish uchun quyidagi istiqbollar mavjud:

- O'quv dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish;
- Amaliy mashg'ulotlar sonini ko'paytirish;
- O'quvchilarni startup loyihalarga jalb etish;
- Maktablarda ishlab chiqarish korxonalari bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish.

Bu yo'nalishlar ta'lim sifatini oshirish, yoshlarni raqobatbardosh kadr sifatida tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa: Umumta'lim maktablarida texnologiya fanini o'qitish bugungi kunda ta'lim tizimining eng muhim va dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki ushbu fan o'quvchilarda nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko'nikmalarni ham shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa yosh avlodni kelajakda hayotga tayyorlash, ularni mehnat faoliyatida muvaffaqiyatli ishtirok etishiga zamin yaratadi.

Texnologiya fanini samarali o'qitishda o'qituvchining metodik mahorati alohida o'rin tutadi.

Ta'lim jarayonida qo'llanilayotgan interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, amaliy mashg'ulotlar va axborot texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb etadi, ularning mustaqil fikrlash, muammolarni hal etish va ijodiy yondashuvlarini rivojlantiradi.

Shu jihatdan, metodika faqatgina o'qitish vositasi emas, balki o'quvchilarning hayotiy kompetensiyalarini shakllantirishning samarali mexanizmi sifatida ham qaraladi.

Shuningdek, texnologiya fanini o'qitishda milliy qadriyatlar, urf-odatlar va zamonaviy talablarni uyg'unlashtirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki bu o'quvchilarda mehnatsevarlik, vatanparvarlik, kasbga hurmat va mas'uliyat tuyg'usini shakllantirishga yordam beradi. O'quvchi nafaqat dars jarayonida bilim oladi, balki hayot uchun zarur bo'lgan kasbiy va ijtimoiy ko'nikmalarga ega bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, texnologiya fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish, unda zamonaviy yondashuvlarni qo'llash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va o'quvchilarda ijodiy kompetensiyalarni rivojlantirish bugungi ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biridir.

Shu asosda o'quvchilarning bilim sifati oshadi, amaliy ko'nikmalari mustahkamlanadi va ular kelajakda jamiyat taraqqiyotiga o'z hissasini qo'shadigan barkamol shaxs sifatida voyaga yetadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3775-son Qarori.
3. Zunnunov A. "Pedagogika asoslari". – Toshkent, 2020.
4. Qodirov S. "Umumta'lim maktablarda texnologiya fani metodikasi". – Toshkent, 2021.
5. Rasulov M. "Innovatsion pedagogik texnologiyalar". – Toshkent, 2019.
6. Hasanov H. "O'qitish metodlari va vositalari". – Toshkent, 2020.
7. Karimov A. "O'quvchilarda ijodiy kompetensiyani rivojlantirish". – Toshkent, 2022.
8. Shukurov B. "Didaktika asoslari". – Toshkent, 2018.
9. Islomov O. "Texnologiya fani va ta'lim jarayonida interfaol usullar". – Samarqand, 2021.
10. Xoliqov U. "Zamonaviy ta'lim texnologiyalari". – Toshkent, 2019.